

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Vliv prezidenta České republiky na zahraniční
politiku státu a jeho vývoj během funkčního
období Václava Klause a Miloše Zemana**

Lukáš Kocourek

Plzeň 2022

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Politologie

Bakalářská práce

**Vliv prezidenta České republiky na zahraniční
politiku státu a jeho vývoj během funkčního
období Václava Klause a Miloše Zemana**

Lukáš Kocourek

Vedoucí práce:

prof. Ing. Petr Drulák, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2022

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2022

Tímto bych rád poděkoval panu prof. Ing. Petru Drulákovi, Ph. D. za jeho vstřícný přístup a za jeho cenné rady a připomínky během psaní mé bakalářské práce.

Obsah

1. Úvod	6
2. Pravomoci prezidenta a vlády v oblasti tvorby zahraniční politiky	9
2.1 Pravomoci prezidenta a vlády dle ústavy.....	9
2.2 Odborná a politická diskuze nad zavedením přímé volby prezidenta a rozšiřováním pravomocí prezidenta	13
2.3 Pravomoci prezidenta po zavedení přímé volby prezidenta.....	17
2.3.1 Zastupování státu navenek	17
2.3.2 Sjednávání a ratifikace mezinárodních smluv.....	19
2.3.3 Přijímání, pověřování a odvolávání vedoucích zastupitelských misí	21
3. Spolupráce prezidenta a vlády ve věci tvorby zahraniční politiky.....	23
3.1 Spory prezidenta Václava Klause	25
3.1.1 Spory o jmenování ministra zahraničních věcí.....	25
3.1.2 Spory o jmenování vedoucích zastupitelských misí	26
3.1.3 Spory prezidenta a vlády v otázce výkonu zahraniční politiky	27
4.2 Spory prezidenta Miloše Zemana.....	28
4.2.1 Spory o jmenování ministra zahraničních věcí.....	28
4.2.2 Spory o jmenování vedoucích zastupitelských misí	31
4.2.3 Spory prezidenta a vlády v otázce výkonu zahraniční politiky	33
5. Závěr	35
6. Seznam použitých zdrojů	39
7. Resumé	44

1. Úvod

Rozdělení kompetencí mezi tvůrci české zahraniční je ústavou definováno poměrně stručně, proto existuje prostor pro jejich různé výklady a následkem toho v politické praxi vznikají kompetenční spory mezi jednotlivými tvůrci zahraniční politiky. Tyto spory mohou ohrozit jednotné vnímání České republiky v zahraničí. Tématem této práce je popsat především vliv prezidenta republiky na českou zahraniční politiku a jeho vývoj během funkčního období Václava Klause a Miloše Zemana. Jelikož je tvorba zahraniční politiky proces, kterého se účastní mnoho aktéru, nevyhneme se přirozeně komentářů týkajících se i ostatních tvůrců zahraniční politiky.

Nejdůležitějším tvůrcem zahraniční politiky je vedle prezidenta vláda, její členové a jí podřízené instituce. Text se proto bude zaměřovat z velké části na vývoj vztahů mezi prezidentem a vládou; pochopení tohoto vztahu je stěžejní pro pochopení vlivu prezidenta na zahraniční politiku, což je základním tématem této práce. Kdybychom chtěli popsat komplexně tvorbu české zahraniční politiky, museli bychom se zaměřit i na Parlament, na ústřední orgány státní správy, na kraje, na obce a další aktéry bychom ještě našli. Prezident a vláda jsou však suverény v oblasti tvorby zahraniční politiky, což je důvodem, proč se tato bakalářské práce zaměřuje právě na ně.

Základní výzkumnou otázkou této práce je: „Změnil se vliv prezidenta republiky na zahraniční politiku během funkčního období Václava Klause a Miloše Zemana vlivem zavedení přímé volby prezidenta?“ Důvodů pro položení této výzkumné otázky je několik. Odpovědí na tuto otázku se dozvíme, zdali se v současné České republice mění vliv ústavních orgánů i v případech kdy jejich pravomoci nejsou právně nijak měněny. Důvodem pro výběr zrovna funkčních období těchto dvou prezidentů je pak historický zlom, jež je vklíněn právě mezi tato období. Jedná se o ono zavedení přímé volby prezidenta. Označení „historický zlom“ je jistě namístě, jedná se totiž o

obrovský zásah do politického a ústavního pořádku České republiky, který byl navíc zaveden poprvé v historii této republiky.

Práce bude rozdělena do dvou kapitol. První kapitola se bude zabývat pravomocemi prezidenta a vlády v oblasti zahraniční politiky a jejich vzájemným vztahem. V první části kapitoly bude představen výčet pravomocí prezidenta a vlády dle ústavy. Druhá část kapitoly bude nastiňovat diskuzi kolem zavedení přímé volby prezidenta a navyšování kompetencí prezidenta. Ve třetí části této kapitoly pak bude nastíněna odborná právníko-politologická nad výkladem těchto ústavou daných pravomocí. Těmito pravomocemi budou především: zastupování státu navenek, sjednávání a ratifikace mezinárodních smluv a přijímání, pověřování a odvolávání zastupitelských misí. Úkolem druhé kapitoly pak bude zaměřit se na spory mezi prezidentem a vládou v otázkách týkajících se zahraniční politiky a na následné vyústění těchto sporů ve funkčních obdobích obou prezidentů. Tyto spory budou rozděleny do tří kategorií. První dvě kategorie se budou týkat dvou přesně definovaných sporů – sporů mezi prezidentem a premiérem o jmenování ministra zahraničních věcí a sporů mezi prezidentem a ministrem zahraničních věcí o jmenování vedoucích zastupitelských misí. Třetí kategorie se bude týkat zahraničněpolitických sporů mezi prezidentem a vládou týkajících se pravomoci „zastupování státu navenek“, tedy v rovině policy. Je nutné podotknout, že tato práce je metodologicky omezena pouze na spory, které pronikly do veřejné sféry, a proto zde nebude možné zahrnout spory, které nastaly na neveřejných jednáních mezi politickými aktéry. V závěru pak bude na základě analýzy těchto sporů zhodnoceno, zdali k nějakému rozšíření vlivu prezidenta po zavedení přímé volby došlo.

Z toho plyne i výběr pramenů, ze kterých bude tato práce čerpat. V případě první kapitoly se bude primárně jednat o samotnou Ústavu České republiky a odborné publikace českých politologů a ústavních právníků, které ji komentují. Ve druhé kapitole budou využity navíc ještě internetové zdroje,

především zpravodajské weby, jejichž využití je nutné k popsání reálných politických událostí na jejichž základě by práce měla dojít ke svému závěru.

2. Pravomoci prezidenta a vlády v oblasti tvorby zahraniční politiky

2.1 Pravomoci prezidenta a vlády dle ústavy

Ústava přiznává prezidentovi jeho pravomoci především ve svých dvou článcích – jedná se o článek 62 a 63. Se zahraniční politikou souvisí především pravomoci zmíněné ve článku 63. Oba články ústavy si rozebereme. Dovolím si začít článkem 63, který je pro výkon zahraniční politiky prezidenta důležitější.

Prezident republiky má to privilegium, že pouze u jeho úřadu ústava hovoří výslovně o zastupování státu navenek. Nutno však podotknout, že úkony spojené s pravomocemi svěřené prezidentu republiky článkem 63 musí dle ústavy svým podpisem kontrasignovat předseda vlády nebo pověřený člen vlády a prezident za ně není odpovědný. To už ono „privilegium“ značně oslabuje. Ve stejném článku ústava hovoří o sjednávání a ratifikaci mezinárodních smluv – i k výkonu této pravomoci potřebuje prezident spolupodpis předsedy vlády nebo pověřeného člena vlády, v tomto případě ministra zahraničních věcí.

Zde je omezený výčet pravomocí prezidenta republiky podle článku 63, tedy těch jenž souvisí s výkonem zahraniční politiky.

„(1) Prezident republiky dále

a) zastupuje stát navenek,

b) sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy; sjednávání mezinárodních smluv může přenést na vládu nebo s jejím souhlasem na její jednotlivé členy,

c) je vrchním velitelem ozbrojených sil,

d) přijímá vedoucí zastupitelských misí,

e) pověřuje a odvolává vedoucí zastupitelských misí,

h) propůjčuje a uděluje státní vyznamenání, nezmocní-li k tomu jiný orgán,

(2) Prezidentovi republiky přísluší vykonávat i pravomoci, které nejsou výslovně v ústavním zákoně uvedeny, stanoví-li tak zákon.

(3) Rozhodnutí prezidenta republiky vydané podle odstavce 1 a 2 vyžaduje ke své platnosti spolupodpis předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády.

(4) Za rozhodnutí prezidenta republiky, které vyžaduje spolupodpis předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády, odpovídá vláda.“ (Ústavní zákon č. 1/1993, čl. 63).

Bezesporu nejdůležitějšími pravomocemi prezidenta v oblasti zahraniční politiky jsou tedy ty z bodu a), b), d) a e) a proto se jimi budou důkladně zabývat tři podkapitoly. Ve výčtu jsem zachoval i pravomoc prezidenta být vrchním velitelem ozbrojených sil podle bodu c), která může prezidentovi dávat možnost ovlivňovat zahraniční politiku v době válečného stavu a pravomoc udělovat nebo propůjčovat státní vyznamenání podle bodu h). Tímto úkonem totiž může prezident vyjadřovat podporu nebo souhlas s politikou mimo jiné i zahraničních aktérů. Jedním z příkladů je např. návrh na udělení státního vyznamenání ukrajinskému prezidentovi Volodymyru Zelenskému, které má za cíl podpořit jeho činnost v případě obrany Ukrajinského státu proti agresi Ruské federace (Beranová 2022).

Článek 62 není z hlediska výkonu zahraniční politiky tak důležitý, přesto může prezident nepřímo ovlivňovat zahraniční politiku pomocí některých pravomocí v něm zmíněných. Jedná se o pravomoci, které se zahraniční politikou zdánlivě nesouvisí, přesto na ni mají vliv. Pravomoci podle článku 62 nepodléhají kontrasignaci předsedy vlády. Zde je omezený výčet těchto pravomocí:

„a) jmenuje a odvolává předsedu a další členy vlády a přijímá jejich demisi, odvolává vládu a přijímá její demisi,

h) má právo vrátit Parlamentu přijatý zákon s výjimkou zákona ústavního,

i) podepisuje zákony (Ústavní zákon č. 1/1993, čl. 63).

Podle bodu a) prezident jmenuje a odvolává předsedu a další členy vlády. Jmenováním osoby, která se stane premiérem může prezident ovlivnit směřování budoucí vlády. Tento bod je spekulativní, protože Česká republika je republikou parlamentní a složení vlády by mělo vycházet z výsledků voleb do Poslanecké sněmovny. Ústava však při volnějším výkladu umožňuje dočasné jmenování vlády, která důvěru Poslanecké sněmovny nezíská, a i přesto jsou její kompetence nerozlišitelné od vlády s důvěrou Poslanecké sněmovny. Jedním z příkladů může být první vláda Andreje Babiše, která se moci držela více než půl roku. Podobným příkladem můžou být i tzv. úřednické vlády, které jsou prezidentem jmenovány po demisi vlády řádné do jmenování vlády nové po volbách do Poslanecké sněmovny. Tímto příkladem může být např. vláda Jiřího Rusnoka, která byla taktéž u moci déle než půl roku. Ani vyslovení nedůvěry Poslaneckou sněmovnou nepřineslo vládě omezení její kompetencí a vláda Jiřího Rusnoka vládla plnohodnotným způsobem. Během svého fungování vláda Jiřího Rusnoka prosadila důležité úkony, jako např. zákon o státním rozpočtu či navýšení minimální mzdy nebo sjednání důležitých státních zakázek (Brožová 2013). V otázkách zahraniční politiky pak tato vláda ve spolupráci s prezidentem delegovala nové velvyslance. Dle názorů některých politologů i politiků by takovéto závažné kroky, jako je např. jmenování velvyslanců úřednická vláda bez důvěry Poslanecké sněmovny činit neměla a měla by se tedy soustředit pouze na administrativní chod státu.

Dále můžeme zmínit i pravomoci prezidenta z bodu h) a i). Podepsáním zákonů, či jejich nepodepsáním a tím tedy vyslovením veta, může prezident alespoň pozastavit vyhlášení zákonů jež se mohou týkat i zahraniční politiky.

Abychom mohli porovnávat vztah mezi prezidentem a vládou, je vhodné podívat se na pravomoci, které ústava přisuzuje vládě. Na rozdíl od pravomocí prezidenta není ústava v případě pravomocí vlády příliš konkrétní, což ji dává

mnohem větší pole působnosti. Podíváme-li se na ústavní systém České republiky jako takový, je zcela jasné, že Česká republika je parlamentním systémem. Důkazem je existence funkce předsedy vlády; článek 68 jenž říká, že vláda je odpovědná Poslanecké sněmovně. Stěžejním je pak článek 67 jenž o vládě mluví jako o vrcholném orgánu výkonné moci – tedy že vrcholným orgánem výkonné moci není prezident. Z logiky věci je vláda jako vrcholný orgán výkonné moci samozřejmě i vrcholným orgánem výkonné moci v oblasti zahraniční politiky. Jak již bylo zmíněno, předseda vlády nebo pověřený člen vlády pak kontrasignuje důležité pravomoci prezidenta.

Dalšími nástroji vlády k tvorbě zahraniční politiky, které však ústava výslovně neuvádí jsou podle Kořana (2008: 17) schopnost upravovat jednací řád vlády a tím nastavovat rámcová pravidla pro tvorbu zahraniční politiky, dále svojí výkonnou rolí zahraniční politiku vykonávat a konkrétní diplomacií jednotlivých členů vlády do ní přímo zasahovat. V první zmíněné oblasti se může jednat o proměňování způsobu koordinace a řízení jednotlivých ministerstev a vlády samé, popř. zřizování orgánů, které mohou na pole zahraniční politiky vstupovat (2009: 14). Na úrovni vlády existuje několik struktur, jenž mají vliv na zahraniční politiku. Patří k nim Výbor vlády pro evropskou integraci či Bezpečnostní rada státu (Drulák – Druláková 2007: 74). Stěžejním ministerstvem zabývajícím se zahraniční politikou je ministerstvo zahraničních věcí. Podle zákona o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy ČR je Ministerstvo zahraničních věcí ústředním orgánem státní správy pro oblast zahraniční politiky v jejímž rámci vytváří koncepci a koordinuje zahraniční rozvojovou pomoc a koordinuje vnější ekonomické vztahy. Dále např. zabezpečuje vztahy České republiky k ostatním státům a mezinárodním organizacím, koordinuje činnost ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy v oblasti zahraničních vztahů, řídí zastupitelské úřady v zahraničí, plní úkoly při zabezpečování styků s orgány cizích států v České republice a v zahraničí, koordinuje a zabezpečuje přípravu, sjednávání a vnitrostátní projednávání mezinárodních

smluv a dohod či zabezpečuje vyhlášení mezinárodních smluv, jimiž je Česká republika vázána. Zahraniční politiku státu pak do určité míry ovlivňují i ostatní ministerstva – především Ministerstvo obrany v oblasti vojenské spolupráce, Ministerstvo průmyslu a obchodu v oblasti ekonomické spolupráce či např. Ministerstvo kultury (zákon č. 2/1969 Sb., § 6). Na úrovni Rady Evropské unie to pak může být jakékoliv ministerstvo podle aktuálního složení rady.

2.2 Odborná a politická diskuze nad zavedením přímé volby prezidenta a rozšiřováním pravomocí prezidenta

Pozorujeme-li právníckou a politologickou veřejnost, můžeme zachytit různé názory na téma rozsahu pravomocí prezidenta. Politologové a právníci si často pokládají dvě otázky: jaké by prezident republiky měl mít pravomoci a jaké má pravomoci. To souvisí i s otázkou, zdali by zavedení přímé volby prezidenta mělo prezidentovi přinést nové formální kompetence a zdali vůbec měla přímá volba prezidenta být zavedena.

V otázce zavedení nebo nezavedení přímé volby prezidenta si může z logiky věci definovat dva proudy – zastánce a odpůrce zavedení přímé volby prezidenta. Podle zastánců, přímá volba prezidenta přispěje k posílení demokratičnosti politického systému a k posílení zájmu veřejnosti o politiku. Toho si můžeme povšimnout v případě volební účasti při prezidentských volbách, ta se totiž pohybuje kolem a převyšuje tím i volební účast voleb do Poslanecké sněmovny (Volby.cz 2018), (Volby.cz 2021). Odpůrci naopak hovoří o narušení parlamentního uspořádání České republiky. Zároveň je považován za stabilní politický systém, který má v Evropě silnou tradici. Zavedení přímé volby prezidenta by totiž mohlo ohrozit dosavadní postavení prezidenta a posílit jeho legitimitu, což podle nich není žádoucí. Tím se dostáváme k otázce, zdali zavedení přímé volby prezidenta má s sebou přinést i rozšíření formálních pravomocí prezidenta.

Mohli bychom si definovat čtyři názorové proudy na tuto otázku. Prvním z nich pokládá zavedení přímé volby prezidenta za pozitivní a zároveň je pro posílení prezidentových pravomocí. Argumenty pro zavedení přímé volby jsou zmíněné výše. Zároveň dodávají, že přímá volba prezidenta, kterou tedy považují za správnou, přináší prezidentovi velmi vysokou legitimitu a úřad prezidenta by proto měl disponovat vyššími pravomocemi. Tento pohled se už blíží k poloprezidentskému typu politického systému. Jeho stoupencem je např. první přímo zvolený prezident Miloš Zeman. Ten podle svého názoru nabyl vyšší legitimacy než jeho předchůdci, což by se mělo projevit i na jeho kompetencích. Zeman byl také několikrát slyšen že ústavu sice měnit nemůže, ale ústavní zvyklosti ano (Borčany 2016: 76).

Druhým vyznamávaným názorovým proudem je ten, který považuje za pozitivní zavedení přímé volby prezidenta, ovšem je proti rozšiřování jeho pravomocí. Tento proud je nejdříve zastoupen mezi vrcholnými politickými představiteli. Důkazem může mít např. vůle parlamentu pro zavedení přímé volby, ovšem bez rozšíření kompetencí prezidenta. Argumenty pro zavedení přímé volby jsou stejné jako v předchozím příkladu, ovšem jeho zastánci trvají na zachování slabší role prezidenta a věří, že tento hybrid může v politickém systému správně fungovat. Do této skupiny může zařadit např. prvního prezidenta České republiky Václava Havla: *„Uvědomuju si totiž stále naléhavěji, že v situaci, kdy v podstatě všechny ústavní, státní, veřejnoprávní či samosprávné funkce jsou at' už přímo či nepřímo – produktem soutěže politických stran ve volbách do zastupitelských sborů, bylo by pro politickou stabilitu v zemi nesmírně důležité, aby aspoň jedna z nejvyšších funkcí měla přímý, tedy zastupiteli nezprostředkovaný mandát od občanů, a díky tomu i poněkud jiný typ legitimacy než ostatní“ (...)* „Rovněž nechápu, proč se tolik mluví o nutnosti změnit prezidentské pravomoci, či dokonce předělat celou ústavu, k čemuž by zavedení přímé volby údajně vedlo nebo které by předpokládalo či vyžadovalo. Myslím, že přímo volený prezident může mít přesně tytéž pravomoci, které má prezident dnes, a že odkaz na nutnost měnit celou ústavu

či všechny prezidentské kompetence je jen výmluvou těch, kteří si přímou volbu nepřejí.“ (Koudelka 2018: 56). Mezi zastánce tohoto proudu patří i ústavní právník Zdeněk Koudelka, který argumentuje takto: „růst počtu republik a v jejich rámci růst přímé volby prezidenta je historický demokratizační proces probíhající od 19. století dodnes“ (2018: 57).

Třetí proud, je nejvíce podporován odbornou veřejností, tedy politology a ústavní právníky. Tento proud je pro absolutní zachování parlamentní formy vlády a zavedení přímé volby prezidenta vnímá v českém politickém systému jako cizí prvek. Jedním z mnoha stoupců je např. ústavní právník Jan Kudrna, podle kterého je mandát přímo voleného prezidenta nepochybně větší než v případě volby nepřímé, ačkoliv způsob volby sám o sobě neurčuje sílu prezidenta. Přímá volba prezidenta totiž sice sama o sobě nepřináší nové pravomoci, ale zvyšuje demokratickou legitimitu jeho úřadu, což zvýší jeho významnost jako politického aktéra díky tomu, že bude usilovat o hlasy voličů s vlastní politickou agendou nezávisle na parlamentu. Proto je přímá volba prezidenta podle něj v českém politickém systému nežádoucí (Koudelka 2011: 1299–1303). Podobný názor má i ústavní právník Jan Kysela. Přímá volba dle něj přinese prezidentovi větší legitimitu, ale žádné nové pravomoci. Prezident pak svoji legitimitu bude moci projevovat pouze v negativní rovině, tedy např. nejmenováním diplomatů, neratifikováním mezinárodních smluv či otálením při jmenování ministrů, ale žádnou pozitivní pravomoc, jako je např. zákonodárná iniciativa nezíská (Drlíková 2011). Kysela ale nesouhlasí ani se zvyšováním pravomocí prezidenta. Dle jeho slov by to způsobilo paralýzu politického systému, protože vláda závislá na Poslanecké sněmovně a silný prezident by byli pravděpodobně v neustálém konfliktu, navzájem by se omezovali a nebyli by schopni mnohé prosadit. Jan Kysela se také obává, že zavedení přímé volby prezidenta může do budoucna otevřít dveře poloprezidentskému systému: „Lecjaký parlamentní systém v sobě obsahuje nějakou predispozici, aby se vyvinul v poloprezidentský. Záleží na osobách, které jsou ve funkcích, a na konkrétní realitě. Rozdíl mezi parlamentním a

poloprezidentským systémem nespočívá v tom, že si přečtete francouzskou a českou Ústavu, vypíšete si jednotlivé pravomoci a dospějete k nějakému jasnému výsledku. I česká Ústava nepochybně nabízí možnost se za určitých podmínek vydat cestou poloprezidentského modelu a přímá volba říká jednoduchou věc: posun k poloprezidentskému systému není vůbec nelegitimní, ale přijatelná možnost, protože se na legitimitu z přímé volby vzešlou může zvolený prezident dost dobře odvolat.“ (Houda 2013).

Jako čtvrtý bychom mohli uvést ještě jeden proud, který bychom označit jako neutrální. Ten je vzhledem k jeho povaze mimo schéma. I přesto je velmi rozšířený. Tento proud se k otázce zavedení nebo nezavedení přímé volby nevyjadřuje, ale v případě jeho zavedení je pro posílení pravomocí prezidenta a v případě jeho nezavedení je proti posílení pravomocí prezidenta.

V případě rozšiřování prezidentských pravomocí v oblasti zahraniční politiky, se pak nabízí otázka, jaké pravomoci by prezident mohl získat navíc. Dle výše zmíněných citací z ústavy je zřejmé, že prezidentovi pravomoci, o kterých budeme pojednávat v následujících podkapitolách jsou bez hlubšího kontextu široké. Jen pravomoc „zastupování státu navenek“ zní téměř suverénně, jak již ale bylo zmíněno, prezident se o tuto pravomoc v podstatě musí dělit s vládou, protože tato pravomoc podléhá kontrasignaci premiéra či pověřeného člena vlády – zpravidla ministra zahraničních věcí. Rozšíření této pravomoci by se tak mohlo jednat např. odstranění institutu kontrasignace. To je však velmi nepravděpodobné, protože k tomuto kroku téměř neexistuje politická vůle. Analogicky by bylo možné rozšířit prezidentovu pravomoc „přijímání, pověřování a odvolávání vedoucích zastupitelských misí“ o odstranění kontrasignace premiérem. I tento krok je však vzhledem k rozložení politických sil téměř nereálný. Je ovšem nutné podotknout, že reálné úvahy o rozšíření pravomocí prezidenta se netýkají tvorby zahraniční politiky, ale např. udělování státních vyznamenání bez kontrasignace premiéra či zákonodárné iniciativy, kterou prezident v této chvíli postrádá.

2.3 Pravomoci prezidenta po zavedení přímé volby prezidenta

Rozsah, popis a komentáře k jednotlivým zahraničněpolitickým pravomocím prezidenta budou tématem následujících podkapitol. Pro zbytek této práce si dovolím stanovit dvě velké školy posuzující vliv prezidenta – proprezidentskou a protiprezidentskou. Jak již název napovídá, tyto školy se liší v názorech na výklad kompetencí mezi prezidentem a vládou. Obě školy uznávají dominantní postavení vlády jako tvůrce zahraniční politiky, proprezidentská škola však prezidentovi přisuzuje větší práva na zásahy do zahraniční politiky, zatímco protiprezidentská škola chápe prezidenta nadále spíše jako postavu, jež by měla minimálně ve většině případů zprostředkovávat a plnit vůli vlády a její zahraniční politiku. Protiprezidentská škola je z těchto dvou dominantní. K proprezidentské škole pak můžeme zařadit oba prezidenty – Václava Klause i Miloše Zemana.

PROPREZIDENTSKÁ ŠKOLA	PROTIPREZIDENTSKÁ ŠKOLA
Zdeněk Koudelka	Marek Antoš
Jan Kněžínek	Vít Borčany
Jan Kudrna	Jan Kysela
	Tomáš Weiss

2.3.1 Zastupování státu navenek

Jak už bylo zmíněno výše, pravomoc zastupovat stát navenek drží ve své gesci prezident. Na rozsahu této pravomoci se však ústavní právníci také úplně neshodnou. Podle Koudelky (2018: 106), jenž je asi nejhlasitějším zastáncem proprezidentského proudu jde o tradiční právo hlav státu. Dodává však, že mezinárodní právo prezidenta nezbavuje povinnosti, aby veškeré kroky při zastupování státu činil v souladu s vnitrostátním právním řádem. (2018: 108). Podle Mlsny a Kněžíňka (2009: 326), jež jsou spíše zastánci proprezidentského proudu prezident vzhledem k této ústavou dané pravomoci není oprávněn činit jakékoliv zásadní projevy v mezinárodním

prostředí, aniž by je konzultoval s vládou, zároveň to však neznamená že by byl vládě podřízen a že by ho vláda mohla úkolovat (Mlsna – Kněžínek 2009: 326). Dle Koudelky ústní projevy prezidenta nepodléhají kontrasignaci předsedy vlády na rozdíl od aktů, jenž můžeme označit jako rozhodnutí. (Koudelka 2018: 112). S tím souhlasí i Mlsna s Kněžínkem (2009: 326), kteří konstatují, že prezidentem není loutkou vlády ani člověkem bez osobních názorů, a proto nelze tvrdit, že by prezident republiky mohl pronášet pouze takové názory, které jsou zcela v souladu s názorem vlády. Vláda taktéž nemá dle Koudelky žádnou ústavní ani zákonnou pravomoc povolovat či zakazovat cesty prezidenta, přestože je ústavní zvyklostí je s vládou z důvodu koordinace projednávat (Koudelka 2018: 113). Podle Borčanyho (2016: 55), kterého můžeme zařadit do protiprezidentské školy, prezidentův vliv leží vedle významných pravomocích právě v neformální rovině skrze nastolování agendy a vyjadřování se aktuálním událostem, zároveň podotýká že prezident nepředstavuje v procesu tvorby zahraniční politiky suveréna. Do protiprezidentského proudu můžeme zahrnout i Tomáše Weisse. Dle něj prezident nemá pravomoc měnit směr zahraniční politiky, přestože ovlivňuje vnímání republiky doma i ve světě (Weiss 2019: 157). Zajímavým způsobem se k tomuto tématu vyjadřuje i Jan Kysela. Kyselovi se nelíbí, že tato pravomoc je definována slovy „zastupuje stát navenek“, protože to lze vyložit způsobem, že prezident řídí zahraniční politiku, a ačkoliv tento výklad nebyl vůlí ústavodárce, stejnou větu by jistě použil i kdyby to tak chtěl. Podle Kyselý to také můžeme interpretovat tak, že prezident je hlasem republiky a nereprezentuje tedy své názory, nýbrž názory většiny, potažmo vlády. Tento výklad může ovšem narušit zavedení přímé volby prezidenta, kdy prezident může být zvolen s konkrétním programem, i proto je přímá volba prezidenta v českém politickém systému nepatřičná (Houda 2013). Dle Koudelky do kompetence zastupování státu navenek zapadají i akty mezinárodní zdvořilosti – např. pohřby, vyjadřování soustrasti i zaslání gratulací (Koudelka 2018: 110), na tom panuje mezi oběma proudy shoda. Do

zastupování státu navenek se zařazují i vztahy k Evropské unii. Prezident je podle Koudelky nejvyšším představitelem státu vůči unijním institucím, a proto závisí na dohodě s premiérem, zda se bude jednání Evropské rady účastnit osobně, anebo se bude účastnit premiér. Koudelka zmiňuje, že v Českém prostředí byla vytvořena praxe, že na běžných jednáních Evropské rady zastupuje stát premiér a na významných jednáních Evropské unie s třetími zeměmi pak prezident. Analogicky to tak funguje i v případě zastupování státu v rámci Severoatlantické aliance (Koudelka 2018: 107–108). Koudelka zároveň přisuzuje prezidentovi republiky v rámci pravomoci zastupování státu navenek i akt vyhlášení a ukončení války, tyto akty však musí být v souladu s vnitrostátním právním řádem – tj. vyhlášení válečného stavu parlamentem (Koudelka 2018: 116). Analogicky toto dle něj platí i pro uznání cizího státu nebo vlády. Prezident je podle Koudelky jediný orgán kompetentní toto vykonat z hlediska jeho práva zastupovat stát navenek, tedy v případě že tento akt má podporu i u dalších potřebných orgánů. Koudelka také zmiňuje, že pokud si pravomoc zastupování státu navenek uzurpuje vláda a zřídí např. velvyslanectví v zemi, kterou se rozhodla uznávat, v případě že je toto v rozporu s vůlí prezidenta, může se prezident rozhodnout nejmenovat velvyslance na takové velvyslanectví. V důležitých zahraničněpolitických aktech je tedy dle Koudelky nutná součinnost prezidenta i vlády (Koudelka 2018: 120).

2.3.2 Sjednávání a ratifikace mezinárodních smluv

Další z pravomocí prezidenta, jenž byla zmíněna v minulé kapitole je sjednávání a ratifikace mezinárodních smluv. Podle mezinárodního práva může sjednávat mezinárodní smlouvy hlava státu, hlava vlády a ministr zahraničních věcí, česká ústava však výslovně hovoří v tomto ohledu výslovně pouze o prezidentovi republiky (Koudelka 2018: 121). Tato pravomoc však podléhá kontrasignaci předsedy vlády, jak již bylo několikrát zmíněno. Prezident tuto pravomoc může přenést na vládu. Prezident Havel tak učinil

v případě aktů, které nepotřebují souhlas parlamentu. Toto rozhodnutí je vydané na dobu neurčitou a prezident či jeho nástupce ho může kdykoliv zrušit. Tento krok učinil Václav Havel a podepsal ho i jeho nástupce Václav Klaus (Koudelka 2018: 122). V případě ratifikace smluv, nemůže prezident tuto pravomoc přenést na vládu a mezinárodní smlouva musí projít ratifikačním procesem i v parlamentu. (Koudelka 2018: 123). Mezinárodní smlouvy bývají členěny na tři typy: prezidentské, vládní a resortní. Jako prezidentské se označují ty nejdůležitější, které prezident nepřenesl na vládu a jež vyžadují souhlas Parlamentu. Parlament musí mezinárodní smlouvu ratifikovat a v tomto případě podle článku 49 ústavy není možné, aby byl Senát přehlasován Poslaneckou sněmovnou. Je třeba souhlasu obou komor Parlamentu. Jako vládní se označují takové smlouvy, které prezident svým rozhodnutím přenesl na vládu a jež nevyžadují kontrasignaci Parlamentu. Resortní smlouvy pak sjednává určený člen vlády podle oblasti působnosti svého ministerstva. Tuto smlouvu musí stvrdit vláda na základě přenesení pravomoci prezidentem výhradně na vládu a tento typ smlouvy taktéž nevyžaduje kontrasignaci Parlamentu (Koudelka 2018: 125–126). Je ústavní zvyklostí, že mezinárodní „prezidentské“ smlouvy připravuje Ministerstvo zahraničních věcí. Koudelka zdůrazňuje, že toto je pouze ústavní zvyklostí, protože prezident dle své pravomoci sjednávat mezinárodní smlouvy nemusí využít služeb Ministerstva zahraničních věcí. Koudelka připomíná, že ačkoliv je Ministerstvo zahraničních věcí ústředním orgánem státní správy ve věcech zahraniční politiky, tyto úkoly jsou mu svěřeny pouze běžným zákonem a nikoliv ústavou, která související kompetence svěřuje prezidentovi republiky (Koudelka 2018: 132). Prezident má podle Koudelky tedy také právo mezinárodní smlouvu neratifikovat i když by taková smlouva obdržela souhlas vlády i Parlamentu. Kudrna (2011: 1301) chápe prezidentovi pravomoci podobně jako Koudelka a přiznává, že prezident nemusí respektovat zahraničněpolitické názory vlády, protože vláda nemá možnosti, jak své požadavky na prezidentovi vynucovat. V řadách ústavních právníků a

politologů však existují i jiné názory. Podle Malenovského, kterého můžeme zařadit do protiprezidentského proudu (2009: 123) se předpokládá, že smlouvu, jež vláda vyjednala prezident ratifikuje. Stejný pohled má např. Jan Kysela, který tvrdí, že podpis na mezinárodní smlouvě sice provádí prezidentova ruka, ale vůle, která ji vede mu nepatří (Hloužek 2013). Dle Marka Antoše prezident před zavedením přímé volby prezidenta neměl právo odmítnout ratifikovat mezinárodní smlouvu, k níž byl dán souhlas obou komor Parlamentu buď nemohl anebo jen za výjimečných okolností. To se ale se zavedením přímé volby prezidenta změnilo a prezident dle Antoše má nyní legitimitu k tomu projevit svou vlastní vůli a tím vyjádřit nesouhlas s danou smlouvou, ústava dle něj preferuje postavení prezidenta – prezident smlouvu sjednává na začátku procesu a na konci procesu ji ratifikuje, přestože je ústavní zvyklostí, že prezident dlouhodobě pravomoc sjednávání mezinárodní smlouvy přenáší na vládu (Antoš 2011: 38).

2.3.3 Přijímání, pověřování a odvolávání vedoucích zastupitelských misí

Další pravomocí související se zahraniční politikou, kterou prezident má, je přijímání, pověřování a odvolávání vedoucích zastupitelských misí. Jak již bylo zmíněno výše, v ústavě je uvedeno že prezident přijímá, pověřuje a odvolává zastupitelské mise, ve všech případech v kontrasignaci s premiérem nebo pověřeným členem vlády. Ústavní praxe se však odlišuje od této jednoduché věty. Stejně jako u dvou přechozích pravomocí, i v tomto případě tato pravomoc vyžaduje kontrasignaci předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády a vláda tedy v tomto odpovídá za rozhodnutí prezidenta. V běžné praxi to tedy probíhá následovně: ministr zahraničních věcí navrhne vládě jména velvyslanců, tato jména jsou následně schválena vládou a předloženy prezidentovi, který dotyčné jmenuje. Jmenovací dekret poté podepíše předseda vlády nebo ministr zahraničních věcí (Ministerstvo zahraničních věcí České republiky nedatováno). Vzhledem k poměrně vágnímu postoji ústavy ke jmenování diplomatů si však mohou někteří, zejména pak

prezidenti vykládat tuto pravomoc jiným způsobem a tím rozšiřovat svou pravomoc neformálně. Miloš Zeman využívá argumentu, že o návrhu velvyslanců ze strany vlády či Ministerstva zahraničních věcí ústava nehovoří (ČT24 2013b). Svou pravomoc tak tedy pravděpodobně interpretuje tak, že prezident sám vybere velvyslance, který je nebo není následně premiérem či ministrem zahraničních věcí přijat nebo nepřijat. Různé názory na tuto věc můžeme zaznamenat i mezi odbornou veřejností. Zdeněk Koudelka, který často argumentuje ve prospěch prezidenta i v tomto případě nečiní jinak. Podle Koudelky pravomoc přijímání, pověřování i odvolávání vedoucích zastupitelských misí je pravomoc tradičně spojena s osobou hlavy státu. Zastupitelské mise podle Koudelky (2018: 145) totiž zastupují zájmy hlavy státu jako představitele státu. Pověřovací právo prezidenta se vztahuje na vedoucí diplomatických misí první třídy – velvyslance a druhé třídy vyslance. Vedoucí mise třetí třídy s titulem chargé d'affaires jsou pověřování ministrem zahraničních věcí. Podle Koudelky však ani vedoucí zastupitelských misí třetí třídy však nesmí být pověřeni v rozporu s vůlí prezidenta a prezident má právo se na rozhodování o jejich působení podle Koudelky podílet (2018: 146). S tím nesouhlasí zástupci protiprezidentské školy, kteří jmenování vedoucích misí třetí třídy pokládají za výlučnou pravomoc ministra zahraničních věcí. Zároveň jiní ústavní právníci nesouhlasí ani s tím, že zastupitelské mise zastupují zájmy hlavy státu. Např. dle Kysely zastupitelské mise naopak zastupují zájmy vlády. Politolog Marián Belko pak uznává ústavní zvyklost vybírání profesionálních diplomatů na Ministerstvu zahraničních věcí, zároveň pak nutnost jmenování prezidentem pokládá za fakt, že velvyslanec není zástupcem Ministerstva zahraničních věcí, ale hlavy státu (Belko 2007: 91).

3. Spolupráce prezidenta a vlády ve věci tvorby zahraniční politiky

Během funkčního období prezidenta Klause a Zemana nedošlo ke změnám v kompetencích prezidenta z právního či jinak formálního hlediska, pokud mluvíme o pravomocích prezidenta a o vztazích mezi prezidentem a vládou. Podle Kořana (2008: 40) nelze tvorbu zahraniční politiky vměstnat do pevného ústavního rámce, jehož nejednoznačnost je v rozdělení zahraničněpolitických pravomocí často kritizovaná. Kořan dále pokládá za důležité neformální osobní vazby mezi aktéry. Všeobecně lze však říci, že vývoj v kooperaci mezi aktéry zahraniční politiky je dynamický a záleží především na aktuálním rozložení sil v politickém prostředí. Podle Kořana Česká republika dlouhodobě působí jako nevypočitatelný a nejednotný aktér (Kořan 2013: 24). To zabraňuje České republice, aby plnohodnotně přispívala do utváření mezinárodního prostředí a kultivaci globálního, multilaterálního liberálního světového řádu. Kořan popisuje postavení České republiky jako černého pasažéra, který je v mezinárodním prostředí více pasivní než aktivní, což může přinášet negativní důsledky (Kořan 2015: 32). I přesto můžeme v České zahraniční politice z dlouhodobého hlediska pozorovat kontinuitu. Můžeme si všimnout, že jisté fenomény jsou z pohledu směřování české zahraniční politiky primárně zachovány. Česká republika dlouhodobě vykazuje kontinuitu v úsilí být členy euroatlantické civilizace, což tedy znamená být přijatelnými členy Evropské unie a NATO. Zahraniční politika byla vždy navzdory názorové pluralitě ve vnitrostátní politice imunní vůči velkým změnám. Dle Kořana je to zároveň tím, že zahraniční politika byla vždy uchopována velmi vágně a mělce (Kořan 2012: 36). Václav Klaus i Miloš Zeman intenzivně prosazovali své postoje, čímž se jim dařilo zásadně ovlivňovat veřejnou zahraničněpolitickou debatu. Nelze ovšem na tuto skutečnost nahlížet dle Borčanyho (2016: 96) jen negativně, protože podle něj mnohdy přebírali iniciativu, když se vláda k aktuálním tématům stavila pasivně. Podle Borčanyho (2016: 56) prezidentův vliv plyne z jeho schopnosti

vymezit si svůj prostor a z jeho osobního a politického vztahu k vládě. Oba prezidenti stáli v době řešení stěžejních zahraničněpolitických otázek v popředí české zahraniční politiky, oba se svými kroky snažili působit na vládu, politické strany a veřejné mínění. Dle Borčanyho (2016: 96) má většina prezidentských rozhodnutí vyplívajících z jeho pravomocí rutinní povahu a ve vztahu vládě dochází ke konfliktům jen minimálně. Lze si povšimnout, že oba prezidenti se dopouštěli kontroverzních výroků, které byly následně vládou minimálně zmírňovány nebo dementovány. Vláda si tedy tímto způsobem byla schopna udržet svůj monopol nad zahraniční politikou a nevhodná prohlášení prezidenta defacto byla schopna označit za nelegitimní vzhledem k oficiální politice státu.

Beze sporu největším rozdílem mezi funkčním obdobím prezidenta Klause a prezidenta Zemana je způsob jejich zvolení. Prezident Václav Klaus byl stejně jako jeho předchůdci zvolen nepřímo, tedy parlamentem. Prezident Miloš Zeman byl jako první prezident v historii České republiky zvolen přímou volbou. To se stalo následkem schválení ústavní novely, kterou parlament schválil v roce 2013 (Ústavní zákon č. 52/2013). Důvodem schválení této novely byly komplikace, které provázely nepřímou volbu prezidenta parlamentem v roce 2008. Volitelé nacházeli ve svých poštovních schránkách nábojnice, spekulovalo se o korupčním jednání spojeném s volbou a samotná volba probíhala v několika kolech, přičemž Václav Klaus byl nakonec zvolen jen o jeden hlas (Havlingerová – Čaban 2018). Dalším důvodem byl i fakt, že si většina populace přímou volbu prezidenta přeje. I proto přímou volbu prezidenta v kampani před volbami do Poslanecké sněmovny přislíbila řada politických stran, včetně ODS, která následně získala křeslo premiéra. Návrh změny ústavního zákona, který předložila vláda, byl přijat v roce 2012 – rok před prezidentskou volbou. V důvodové zprávě k návrhu byly zmíněny i některé argumenty podporující existenci institutu přímé volby prezidenta. Jedním z nich je například přítomnost tohoto institutu i v jiných demokratických evropských zemích s parlamentním systémem. Mezi tyto

země patří Rakousko, Irsko, Finsko a Portugalsko. V rámci zemí východní a střední Evropy tento institut zavedlo i Slovensko, Polsko, Litva, Slovinsko, Chorvatsko, Rumunsko a Bulharsko (Sněmovní tisk 415).

V následujících podkapitolách budou zrekapitulovány spory, jež vyvolal nepřímo zvolený prezident Václav Klaus a přímo zvolený prezident Miloš Zeman. Toto pak bude předmětem závěrečné komparace. Tyto spory mezi prezidentem a vládou jsou jistě dobrým nástrojem, jak popsat vliv prezidenta na zahraniční politiku státu. Spory všeobecně jsou většinou občanů i některými politology označovány za negativní, zejména pak v oblasti tvorby zahraniční politiky, protože tyto spory produkují vícekolejnost zahraniční politiky státu. Opačný pohled však má např. Vodička, který na tyto spory pohlíží pozitivně. Spory např. mezi prezidentem a vládou totiž dokazují že se ústavní instituce navzájem mocensky omezují v rámci ústavou dané dělby moci a svými spory pouze projevují svůj konkurenční vztah (Cabada – Vodička 2001: 199). Je ovšem otázkou, jestli autor zahrnoval do tohoto výroku i oblast výkonu zahraniční politiky.

3.1 Spory prezidenta Václava Klause

3.1.1 Spory o jmenování ministra zahraničních věcí

Jediným zaznamenaným sporem o jmenování ministra zahraničních věcí za prezidentské éry Václava Klause byl spor mezi prezidentem Klausem a premiérem Topolánkem o jmenování Karla Schwarzenberga na přelomu let 2006 a 2007. Prezident odmítal jmenovat Schwarzenberga z důvodu jeho úzkých vazeb na Rakousko, jež by mu mohly bránit zájmy České republiky. Prezident Klaus však Schwarzenberga ministrem nakonec jmenoval (iRozhlas 2018). Prezident Klaus se tedy v tomto případě snažil o neformální rozšíření svých kompetencí nebo se minimálně snažil o rozšíření povědomí o důležitosti jeho úřadu, v tomto byla však jeho role navrácena do role

prezidenta dle zavedených ústavních zvyklostí, což je dáno pravděpodobně silným postavením vlády s většinou v Poslanecké sněmovně.

3.1.2 Spory o jmenování vedoucích zastupitelských misí

V případě sporů o jmenování diplomatů v éře Václava Klause můžeme zaznamenat několik sporů. Prvním byl spor mezi prezidentem Václavem Klausem a ministrem zahraničních věcí Karlem Schwarzenbergem v roce 2010. Jednalo se obsazení postu velvyslance na Ukrajině Petrem Marešem. Důvod, proč prezident nechtěl akceptovat jmenování Mareše, není jasný. Spekulovalo se o osobních antipatiích mezi oběma muži nebo o sympatizování Mareše s tehdejší ukrajinskou opozicí. Prezident tedy vyjádřil nesouhlas s nominací Petra Mareše a Ministerstvo zahraničních věcí následně prezidentovi ustoupilo. Post velvyslance na Ukrajině byl přibližně rok neobsazen (Šídlová 2011). Druhý takový spor už byl mnohem závažnější. Vláda rozhodla o zřízení českého velvyslanectví v Kosovu, čímž chtěla dát najevo uznání tohoto nového státu. S tímto postojem ovšem nesouhlasil v roce 2011 prezident Klaus a rozhodl se nejmenovat velvyslance na toto velvyslanectví. Klaus prohlásil, že Česká republika v Kosovu nebude mít velvyslance, dokud on sám bude prezidentem. Ministerstvo zahraničních věcí proto na nové velvyslanectví bylo nuceno jmenovat pouze vyslance charge d'affaires. Došlo tedy k situaci, že vláda navázala diplomatické styky, ovšem prezident odmítl jmenovat v dané zemi zástupce. Toto velmi zdůraznilo nejednotné vystupování České republiky v zahraničí (Kořan 2012: 33). V případě jmenování velvyslanců tedy můžeme vypožorovat, že si je prezident schopen prosadit svou vůli. V tomto případě prezident dokonce jednal v rozporu s politikou vlády tím, že svým krokem de facto popřel uznání Kosova Českou republikou.

3.1.3 Spory prezidenta a vlády v otázce výkonu zahraniční politiky

V této podkapitole se zaměříme na další konflikty, které především mezi prezidentem Klausem a vládou v oblasti zahraniční politiky nastaly. Během funkčních období prezidenta Klause bylo možné zaznamenat různé názorové neshody, které mohly narušovat jednotné vnímání české zahraniční politiky v zahraničí. Prvním sporem mezi prezidentem Klausem a členem vlády v otázkách zahraniční politiky byl spor Václava Klause a ministra zahraničních věcí Cyrila Svobody ve věci vztahu České republiky ke koalici účastníci se po boku USA operace v Iráku v roce 2003. Prezident Klaus se k vojenskému řešení postavil negativně. Na to následně reagoval i tehdejší premiér Špidla, který funkci prezidenta v oblasti výkonu zahraniční politiky označil za okrajovou (Hrabálek 2007: 36). Pro funkční období prezidenta Václava Klause byly typické spory mezi ním a sociálně demokratickými vládami především v oblasti politiky mezi Českou republikou a Evropskou unií. Prezident Klaus byl dosti euroskeptický na rozdíl od již zmíněných sociálně demokratických vlád a neobával se vyjadřovat stanoviska, která byla proti stanoviskům těchto vlád, což se pochopitelně projevilo na stíženém pochopení české zahraniční politiky. Přes několikrát zmíněné postavení prezidenta se stanoviska prezidenta v médiích objevovala častěji než stanoviska vlády (Hrabálek 2007: 36). V roce 2005 Václav Klaus na kritiku, že za zahraniční politiku odpovídá vláda reagoval, že výroky, které zveřejňuje jsou jeho osobními vědeckými názory (Ort 2009: 333). Prezident Klaus byl zároveň jedinou hlavou státu členské země Evropské unie, která byla skeptická k Evropské ústavě (Ort 2009: 333). Kompetenční spor mezi prezidentem a vládou vyvrcholil za vlády Jiřího Paroubka. Paroubek označil funkci prezidenta za symbolickou a vyzval prezidenta k následování politiky vlády. V případě, že by se tak nedělo, hrozil Paroubek, že by vláda přestala schvalovat zahraniční cesty prezidenta. K tomu však nakonec nedošlo (Hrabálek 2007: 36). Česká zahraniční politika však nebyla čitelná ani v době vlády pravicových vlád, příkladem může být období vlády Mirka Topolánka

v roce 2006 ve které zasedal nevyhraněný premiér Topolánek, euroskeptický místopředseda vlády pro evropské záležitosti Vondra a proevropský ministr zahraničních věcí Schwarzenberg (Ort 2009: 337). Vrcholem Klausových sporů s vládou byla pravděpodobně otázka ratifikace Lisabonské smlouvy, kterou požadovala vláda, ovšem prezident ji odmítal podepsat. Česká republika byla následně poslední zemí, která tuto smlouvu ratifikovala (Kořan 2013: 20).

4.2 Spory prezidenta Miloše Zemana

4.2.1 Spory o jmenování ministra zahraničních věcí

Během funkčního období prezidenta Miloš Zemana jsme k dubnu roku 2022 zaznamenali celkem tři spory prezidenta a premiéra o jmenování ministra zahraničních věcí. Prvním z nich je spor mezi prezidentem Milošem Zemanem a premiérem Bohuslavem Sobotkou o jmenování Lubomíra Zaorálka ministrem zahraničních věcí na přelomu let 2013 a 2014. Prezident nechtěl jmenovat ministrem zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka údajně především z osobních důvodů. Podle všeho těmi důvody byl fakt, že Lubomír Zaorálek byl na „seznamu zrádců“, tedy členem ČSSD, který v roce 2003 v parlamentu nepodpořil kandidaturu Miloše Zemana na post prezidenta republiky. Na tomto seznamu byl mimo jiné i premiér Bohuslav Sobotka. V konečném důsledku byl však Zaorálek ministrem zahraničních věcí jmenován (Danda – Roventský 2013), což je dáno pravděpodobně především silným postavením vlády s většinou v Poslanecké sněmovně.

Dalším, o něco vážnějším sporem byl spor mezi prezidentem Milošem Zemanem a premiérem Andrejem Babišem, potažmo také vicepremiérem Janem Hamáčkem. Jan Hamáček jakožto vicepremiér a předseda ČSSD, tedy předseda jedné z koaličních stran, v jejíž gesci mělo být Ministerstvo zahraničních věcí, navrhl dle koaliční smlouvy premiérovi Andreji Babišovi jmenování Miroslava Pocheho ministrem zahraničních věcí. Dříve než

premiér Babiš oficiálně podal návrh prezidentovi, Zeman tento návrh veřejně odmítl. Premiér Babiš poté prezidentovi Zemanovi zaslal oficiální navrhovaný seznam ministrů bez postu ministra zahraničních věcí. Následně dle prezidentových slov pak premiér prezidentovi odeslal dopis, ve kterém k postu ministra zahraničních věcí uvedl dvě jména – Miroslava Pocheho a Jana Hamáčka pro případ, že by prezident Miroslava Pocheho nechtěl akceptovat. Premiér Babiš byl zase slyšen, že prezidentovi odeslal jediný seznam, a to pouze se jménem Pocheho. V případě, kdy by prezident jmenoval ministrem zahraničních věcí jinou osobu, než mu navrhl premiér by se jednalo o porušení ústavy. Následně byla jmenována vláda bez Miroslava Pocheho a řízením Ministerstva zahraničních věcí byl pověřen vicepremiér a ministr vnitra Jan Hamáček. Jan Hamáček poté avizoval, že vláda byla jmenována v souladu s ústavou (Novinky 2018). Prezident Zeman uvedl několik důvodů, proč Pocheho odmítá jmenovat. Těmi důvody byla údajná Pocheho podpora promigrační politiky či nedostatečně pozitivní postoj k proizraelské politice, což by dle prezidenta bylo v rozporu se zahraniční politikou vlády. Podle některých kritiků byla ale jedním z důvodů Pocheho podpora Jiřího Drahoše v prezidentských volbách v roce 2018. Andrej Babiš tedy pravděpodobně prezidentovi umožnil jmenování jiné osoby na postu ministra zahraničních věcí a zároveň tedy odmítl podat kompetenční žalobu na prezidenta. Po několikátýdenním sporu, předseda ČSSD ustoupil a navrhl jmenovat ministrem zahraničních věcí Tomáše Petříčka (ČT24 2018). V tomto případě se prezidentovi podařilo prezidentovi rozšířit svůj vliv, což je dáno pravděpodobně slabým postavením menšinové vlády, která nemá v Poslanecké sněmovně většinu.

Třetím sporem prezidenta Zemana s premiérem o jmenování ministra zahraničních věcí, který nastal, byl spor z konce roku 2021. Premiér Petr Fiala navrhl do funkce ministra zahraničních věcí kandidáta za Pirátskou stranu Jana Lipavského. I v tomto případě si prezident našel důvody, proč tuto nominaci odmítnout. Uvedl čtyři. Prvním důvodem byla údajně nízká

kvalifikace Lipavského, dle Zemana dosáhl pouze titulu bakalář. Druhým důvodem byl Lipavského návrh pořádat sudetoněmecké dny v České republice. Třetím a čtvrtým důvodem byl pak Lipavského postoj k Izraeli a Visegradské čtyřce. Premiér Petr Fiala si však na své nominaci trval, dokonce prohlásil, že v případě nejmenování Lipavského ministrem by podal kompetenční žalobu na prezidenta k ústavnímu soudu (Kottová 2021). Prezident Zeman následně Lipavského ministrem zahraničních věcí se zbytkem vlády jmenoval.

Podíváme-li se na tyto tři uvedené příklady, ve všech dopadl podobný spor poměrně jinak. V čem se tyto příklady tedy lišily a co to vypovídá o vývoji funkce prezidenta? První případ s Lubomírem Zaorálkem se odehrál v roce 2013, tedy na začátku funkčního období prezidenta Zemana. Prezidentovo subjektivní důvody k nejmenování Zaorálka ministrem nebyly dost silné na to, aby si dovolil jednat v rozporu se silnou vládou s většinou v Poslanecké sněmovně, a proto Zaorálka nakonec jmenoval. Ve druhém případě v roce 2018 však již v případě Miroslava Pocheho došlo k opaku. Poche jmenován nebyl. To mohlo mít několik důvodů. Prezident se v té době nacházel již ve svém druhém funkčním období, což mu přineslo nemožnost být zvolen znovu. Prezident v této situaci již pravděpodobně necítí potřebu vyhýbat se kontroverzním krokům, přichází o zábrany, což může v praxi rozšiřovat jeho politický vliv. Hlavním důvodem, proč si mohl prezident dovolit nejmenovat Pocheho bude pravděpodobně slabá pozice vlády a premiéra Andreje Babiše. Vláda Andreje Babiše byla totiž vládou menšinovou, tolerovanou nevládní stranou KSČM, jež neměla velké výhrady ke konání prezidenta Zemana. Udržitelnost této vlády tedy z velké části stojí na osobě prezidenta, který je pravděpodobně schopen „zařídít“ vyslovení nedůvěry vlády či její odvolání. I to může být důvodem, proč si premiér Andrej Babiš nedovolil podat kompetenční žalobu na prezidenta Zemana. Přirozeně by to totiž zhoršilo jejich vzájemné vztahy a ohrozilo životnost jeho vlády. Tato situace tedy dává prezidentu republiky do značné míry vliv nad vládou a zároveň tedy i nad

zahraniční politikou, což se projevilo i v případě nejmenování ministra Pocheho. Z toho bychom mohli tedy usoudit, že míra podpory vlády v Poslanecké sněmovně může ovlivňovat prezidentův vliv na vládu a na politiku celkově.

Podíváme-li se totiž na třetí příklad, tedy na spor o jmenování Jana Lipavského ministrem zahraničních věcí, můžeme si povšimnout, že v tomto případě prezident rozhodl nakonec v souladu s vůlí premiéra Petra Fialy a Jana Lipavského ministrem jmenoval, ačkoliv se prezident nacházel ještě v pozdější fázi svého funkčního období. Obě situace se však lišily v postavení vlády. Vláda Petra Fialy měla sjednanou silnou podporu v Poslanecké sněmovně a byla vládou většinovou. Prezident tedy přišel o nástroj, kterým mohl ze své vůle vládu kdykoliv sesadit. V případě nejmenování Lipavského byl tedy premiér Fiala v mnohem silnější roli než jeho předchůdce Andrej Babiš. Petr Fiala avizoval, že v případě nejmenování Lipavského by podal kompetenční žalobu na prezidenta Zemana. V této žalobě u ústavního soudu by premiér dost možná uspěl a prezident by pak musel konat podle rozsudku.

Můžeme také konstatovat, že si prezident nejmenováním Pocheho rozšířil svůj vliv, ačkoliv formálně větší pravomoci nezískal a pravděpodobně tím porušil ústavu. Slovo „pravděpodobně“ bylo použito z důvodu nejasnosti, zdali na odmítnutí kandidáta navrženého předsedou vlády má prezident právo. Ačkoliv o tom neměl ústavní soud příležitost rozhodovat, většina ústavních právníků se shoduje na tom, že nemá. Takovým příkladem může být ústavní právník Marek Antoš (Jeřábková 2021). Opačný názor má však naopak např. ústavní právník Zdeněk Koudelka (2019).

4.2.2 Spory o jmenování vedoucích zastupitelských misí

Pravděpodobně jediným, alespoň tedy veřejně viditelným sporem prezidenta Zemana o jmenování diplomatů byl spor mezi Zemanem a ministrem zahraničních věcí Schwarzenbergem v roce 2013. Tento spor se týkal především obsazení postu velvyslance na Slovensku. Prezident Zeman si trval

na jmenování Lívie Klausové, bývalé první dámy, zatímco ministr zahraničních věcí Schwarzenberg s touto nominací nesouhlasil. Spor se zároveň týkal i nominace Vladimíra Remka na velvyslance v Rusku. Ministr Schwarzenberg s těmito návrhy nesouhlasil, protože si přál na postech velvyslanců kariéerní diplomaty nikoliv politicky nominované osoby (Aktuálně 2013). Podle názoru Karla Schwarzenberga prezident nemá právo rozhodovat o tom, kdo bude povolán na zastupitelské úřady v zahraničí (ČT24 2013a). Spor rozdělával i tehdy nejsilnější politickou stranu ČSSD. Místopředseda ČSSD Lubomír Zaorálek souhlasil se Schwarzenbergem, naopak předseda strany Bohuslav Sobotka prohlásil, že jmenování velvyslanců by mělo být uskutečněno na základě dohody mezi vládou a prezidentem a vláda tedy nemůže po prezidentovi požadovat, aby všem jejím návrhům vyhověl (ČT24 2013b). Poměrně neutrálně se k tomuto sporu stavil tehdejší premiér Petr Nečas. Prezident Zeman dokonce veřejně prohlásil, že v případě, že nedojde k dohodě s ministrem zahraničních věcí Schwarzenbergem, pokusí se dohodnout přímo s premiérem Nečasem. Zeman Argumentoval faktem, že kontrasignaci dle ústavy vykonává předseda vlády nebo pověřený člen vlády, a proto shodu s ministrem zahraničních věcí nepotřebuje. Na to reagovala koaliční TOP 09, strana ministra zahraničních věcí, která označila obcházení ministra zahraničních věcí za nepřípustné a v rozporu s ústavní zvyklostí. V takovém případě by tedy TOP 09 vypověděla koaliční smlouvu, což by vedlo k pádu vlády. Premiér Nečas takovou dohodu s prezidentem popřel a v tomto sporu hrál především roli prostředníka (Aktuálně.cz 2013). Kompromis se najít nepodařilo, a proto se tento spor vedl několik týdnů. Post velvyslance byl proto několik týdnů neobsazen. Spekulovalo se, že tento stav potrvá až do konce funkčního období vlády. Celá situace byla vyřešena poměrně nečekaným způsobem, a to pádem Nečasovy vlády v červnu 2013. Nová, úřednická vláda Jiřího Rusnoka následně s nominací Lívie Klausové souhlasila a tím byl tento kompetenční spor ukončen (Radiožurnál 2013). Bylo by jistě zajímavé, jakým způsobem by byl

spor vyřešen v případě, že by Nečasova vláda nepadla. Pravděpodobně by k dohodě nedošlo a v takovém případě by zastupitelské úřady v zahraničí byly obsazeny vyslancem třetí třídy charge d'affaires, tedy vyslancem jmenovaným ministerstvem zahraničních věcí. Pro tento krok ministerstvo nepotřebuje souhlas prezidenta. Tímto způsobem jsou však velvyslanectví obsazována obvykle pouze na nezbytně nutnou přechodnou dobu. Na tento krok se Ministerstvo zahraničních věcí už připravovalo, většina nominovaných na velvyslance však tuto možnost odmítla. Z osobního hlediska by jim totiž tento krok nezaručoval, že na svém postu nebudou jednoduše nahrazeni novou vládou. Zároveň by pak jejich z jejich titulu charge d'affaires plynulo v zahraničí mnohem nižší postavení (Shabu 2013). Z tohoto příkladu jsme se nedozvěděli, zda by si prezident byl schopen prosadit svou vůli v době fungování silné vlády s většinou v Poslanecké sněmovně, minimálně však bylo možné vyzorovat, že prezident byl schopen v takové situaci jmenování nových diplomatů minimálně pozdržet. Zároveň tento příklad ukázal silný vliv prezidenta na (zahraniční) politiku v období, kdy je u moci tzv. úřednická vláda, která je maximálně závislá na osobě prezidenta.

4.2.3 Spory prezidenta a vlády v otázce výkonu zahraniční politiky

Pravděpodobně nejvýraznějším příkladem sporu mezi vládou a prezidentem Zemanem v otázce zahraniční politiky byla vyjádření prezidenta Zemana k otázkám týkajících se vztahů s Ruskem. Příkladem může být komentář prezidenta k Ruské anexi ukrajinského Krymu. Prezident Zeman v roce 2017 označil tuto anexi za „hotovou věc“. K tomuto vyjádření se ohradila ukrajinská vláda, naopak ruská vláda tento výrok označila za faktické uznání této anexe. Premiér Bohuslav Sobotka toto vyjádření prezidenta kritizoval, dle něj neměl prezident Zeman k tomuto výroku mandát vlády a jeho výroky jsou v přímém rozporu se zahraniční politikou České republiky. Ministerstvo zahraničních věcí následně vydalo tiskovou zprávu, ve které uvedlo, že Česká republika anexi

Krymu odsuzuje a považuje ji za hrubé narušení norem mezinárodního práva (Novinky 2017). Můžeme si tedy povšimnout, že pro zahraniční politiku prezidenta Zemana byla typická zvýšená orientace na východ – tj. zejména na Rusko a Čínu (Borčany 2018). Ačkoliv tato politika nebyla ve své podstatě ve většině případů přímo v rozporu s politikou vlády, vzhledem k odlišnému poměru zaměřování zahraniční politiky na různé státy vyvolávala dojem nejednotnosti české zahraniční politiky, ačkoliv vláda měla snahu o udržení svého monopolu ve tvorbě zahraniční politiky státu.

5. Závěr

Ze všech informací v této práci můžeme tedy odvodit několik věcí. Prezident je vrchním představitelem státu a má ve své gesci pravomoci, které mu umožňují tvořit zahraniční politiku státu. Zároveň je povinen se o své pravomoci dělit s vládou, která je vrcholným orgánem výkonné moci, tedy i vrcholným orgánem v oblasti výkonu zahraniční politiky. Vláda pak má pod svou správou klíčové ministerstvo – ministerstvo zahraničních věcí, včetně dalších ministerstev, které také mohou vykonávat svou zahraniční politiku. Poměrně vágní ústavní definice pravomocí a vztahů mezi těmito orgány pak umožňuje různé výklady. Jednoznačná shoda nepanuje ani mezi odbornou veřejností a ani mezi politiky, zavedení přímé volby prezidenta pak množství výkladů ústavy ještě zvětšuje. Těchto nejednoznačností pak prezidenti rádi využívají k navýšení jejich vlastního vlivu. Pro snazší popsání této diskuze si můžeme stanovit dva velké názorové proudy – proud proprezidentský, který vykládá ústavu více ve prospěch prezidenta a proud protiprezidentský, který chápe prezidenta nadále spíše jako postavu, jež by měla minimálně ve většině případů zprostředkovávat a plnit vůli vlády a její zahraniční politiky.

	Václav Klaus	Miloš Zeman
Spory o jmenování ministra zahraničních věcí	Ano, 0/1 Karel Schwarzenberg	Ano, 1/3 Lubomír Zaorálek, Miroslav Poche , Jan Lipavský
Spory o jmenování vedoucích zastupitelských misí	Ano, 2/2 Ukrajina Kosovo	Ano, 2/2 Slovensko Rusko
Spory prezidenta a vlády v otázce výkonu zahraniční politiky	Ano	Ano

Tabulka přehledně shrnuje odpovědi na otázky, které tato práce měla zodpovědět. Tedy odpověď na otázku, v jaké míře docházelo ke sporům v oblasti výkonu pravomocí souvisejících s výkonem zahraniční politiky mezi prezidentem a vládou během funkčních období prezidenta Václava Klause a prezidenta Miloše Zemana a v jaké míře prezident spory vyhrával. Odpověď na tuto otázku nám poté nastíní odpověď na hlavní badatelskou otázku této práce, tedy zda došlo ke zvýšení vlivu prezidenta republiky na tvorbu zahraniční politiky po zavedení přímé volby prezidenta. Číslo v tabulce před lomítkem uvádí počet sporů, ve kterých si prezident svou vůli prosadil a číslo za lomítkem pak celkový počet zaznamenaných sporů. Tučně jsou pak označeny ty spory, ve kterých si prezident prosadil svou vůli.

Podíváme-li se na první řádek tabulky, tedy na řádek týkající se sporů o jmenování ministra zahraničních věcí mezi prezidentem a premiérem, zjistíme, že v případě prezidenta Václava Klause došlo k jednomu takovému sporu, zatímco v případě prezidenta Miloše Zemana ke třem. Prezident Zeman si pak dokonce v jednom případě svou vůli prosadil. Zeman si tedy dovolil více než jeho předchůdce zasahovat do obsazení postu ministra zahraničních věcí a zároveň tedy i do složení vlády jako orgánu odpovídajícího za zahraniční politiku země. Je však nutné rozlišit situace ve kterých k tomu došlo. V případě nejmenování Miroslava Pocheho měla vláda mnohem horší postavení vzhledem k neexistující většině v Poslanecké sněmovně. V ostatních případech vláda oporu v Poslanecké sněmovně měla a tím tedy i silnější postavení.

V případě druhého řádku tabulky, tedy v případě sporu o jmenování diplomatů jsem u obou prezidentů napsal číslovku dva. Toto číslo neuvádí celkový počet kandidátů na velvyslance, s jejichž jmenováním měl prezident problém, protože toto číslo by nebylo jednoduché vzhledem k neveřejným jednáním zjistit, nýbrž uvádí počet veřejně známých sporů, které se rezonovaly společností. U obou prezidentů je toto číslo tedy v podstatě stejné. V obou situacích prezident nakonec svou vůli prosadil následkem ústupu

ministra zahraničních věcí. V případě sporů o velvyslance během funkčního období Miloše Zemana byl však spor vyřešen pádem Nečasovy vlády a jmenováním vlády úřednické.

Tím se dostáváme k dalšímu závěru této práce, kterým je fakt, že vliv prezidenta závisí na momentální síle vlády. V situaci, kdy je u moci vláda s většinou v Poslanecké sněmovně, je vliv prezidenta na (zahraniční) politiku nejnižší, příkladem může být vláda Petra Fialy, kdy si prezident své preference na postu ministra zahraničních věcí neprosadil. V situaci, kdy je u moci vláda bez většiny v Poslanecké sněmovně se vliv prezidenta významně zvyšuje. Příkladem může být druhá vláda Andreje Babiše, která si ze strachu o své přežití nevyužila své ústavou dané kompetence a vyhověla tedy prezidentovi zrušením nominace Miroslava Pocheho na post ministra zahraničních věcí. Nejvyšší vliv má pak prezident v dobách ustanovení tzv. úřednické vlády, kdy existence vlády stojí v podstatě na osobě prezidenta a prezident má zajisté velké slovo při výběru kandidátů na ministry i na výkon vládní politiky.

Stejně číslo v obou sloupcích tabulky je i v jejím třetím řádku, tedy řádku týkající ho se sporů prezidenta a vlády v otázce výkonu politiky. V případech obou prezidentů se jednalo víceméně o podobně závažné situace, kdy premiér veřejně odsoudil vyjádření prezidenta, jež měla zahraniční přesah a jež byla v nesouladu se zahraniční politikou vlády.

Prezident byl silnou osobností, konající podle mnohých za hranou ústavy, i před příchodem přímé volby prezidenta. Přímá volba prezidenta dle většiny politologů prezidentovi ale přidala na legitimitě jeho úřadu. Přímá volba zároveň oslabilo spojení mezi prezidentem a parlamentem, které bylo v dobách volby prezidenta parlamentem přirozeně silnější. I to posílilo autonomii prezidenta. Zároveň se ale nabízí otázka, nakolik je toto navýšení vlivu prezidenta dané přímou volbou prezidenta a nakolik je to dané aktuální politickou situací. Dále se můžeme zamyslet, zdali na vliv prezidentského

úřadu nemá vliv i charisma osoby, která ho zastává. Miloš Zeman i Václav Klaus jsou bezesporu silnými charismatickými politiky, kteří se nebojí konat kontroverzní kroky.

Můžeme si všimnout, že oba prezidenti České republiky často svou moc uzurpovali na hranu ústavnosti. Přímá volba prezidenta pak tento fenomén pravděpodobně mírně posílila, nebyla to však jeho příčina. Můžeme tedy konstatovat, že zavedení přímé volby prezidenta nemělo téměř žádný vliv na vývoj kompetencí prezidenta k zahraniční politice jak v případě formálního navýšení pravomocí, tak v případě neformálního zisku pravomocí vlivem zvýšené legitimacy prezidentského úřadu. Otázkou je, co zavedení přímé volby prezidenta může přinést do budoucnosti. V době napsání této práce jsme zažili pouze jednoho přímo zvoleného prezidenta a jistě bude zajímavé pozorovat, jak se situace bude vyvíjet v budoucích letech.

6. Seznam použitých zdrojů

Antoš, Marek (2011). Právní moc prezidenta po zavedení přímé volby. In: *Acta Universitatis Carolinae – Iuridica* 4 (s. 27–41).

Belko, Marián (2007). Ministerstvo zahraničních věcí jako aktér české zahraniční politiky. In: Kořan, Michal – Hrabálek, Martin. *Česká zahraniční politika: aktéři, struktura, proces* (Brno: Studie).

Beranová, Klára (2022). Zeman udělí vyznamenání Zelenskému. *Novinky.cz*. 7. 3. 2022 (<https://www.novinky.cz/domaci/clanek/zeman-udeli-vyznamenani-zelenskemu-40389549>, 14. 3. 2022).

Borčany, Vít (2016). Prezident jako aktér České zahraniční politiky. In: Kořan, Michal. *Aktéři a tvorba české zahraniční politiky* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury).

Borčany, Vít (2018). *Asociace pro mezinárodní otázky*. 12. 1. 2018 (<https://www.amo.cz/ze-zapadu-na-vychod-jak-se-milos-zeman-stal-pritelem-ciny-a-nezadouci-osobou-v-usa>, 8. 2. 2022).

Brožová, Karolína (2013). *Týden.cz*. Sto dní vlády Jiřího Rusnoka. 17. 10. 2013 (https://www.tyden.cz/rubriky/domaci/sto-dni-vlady-jiriho-rusnoka_286024.html, 22. 2. 2022).

ČT24 (2013a). Zeman a Schwarzenberg řešili spor o velvyslance. 16. 4. 2013 (<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1104711-zeman-a-schwarzenberg-resili-spor-o-velvyslance>, 6. 2. 2022).

ČT24 (2013b). Zeman ke sporu o velvyslance: „Dodržuji ústavu“. 27. 4. 2013 (<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1102038-zeman-ke-sporu-o-velvyslance-dodrzuji-ustavu>, 29. 3. 2022).

ČT24 (2018). Česko se dočkalo ministra zahraničí. Prezident Zeman jmenoval Tomáše Petříčka. 16. 10. 2018 (<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2623991-cesko-se-docka-ministra-zahranici-prezident-zeman-jmenuje-tomase-petricka>, 23. 1. 2022).

ČT24 (2022). Putin je válečný zločinec, soudí Rychetský. Oligarchové by se ho měli zbavit „jakýmkoliv způsobem“. 8. 3. 2022

(<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3452420-putin-je-valecny-zlocinec-soudi-rychetsky-oligarchove-se-ho-meli-zbavit-jakymkoliv>, 15. 3. 2022).

Danda, Oldřich – Roventský, Jan (2013). Zeman nechce jmenovat Zaorálka ministrem zahraničí. *Novinky.cz* 4. 12. 2013

(<https://www.novinky.cz/domaci/clanek/zeman-nechce-jmenovat-zaoralka-ministrem-zahranici-211735>, 12. 4. 2022).

Drlíková, Jana (2011). Je přímá volba prezidenta fatální chybou? *Česká pozice*.

29. 12. 2011 (https://ceskapozice.lidovky.cz/tema/je-prima-volba-prezidenta-fatalni-chybou.A111223_062812_pozice_49426, 17. 4. 2022).

Drulák, Petr – Druláková, Radka (2007). *Tvorba a analýza zahraniční politiky* (Praha: Oeconomia).

Havlingerová, Jana – Čaban, Martin (2018). *E15.cz*. Ohlédnutí za prezidentskými volbami: zlom nastal roku 2008. 11. 1. 2018

(<https://www.e15.cz/volby/prezidentske-volby-2018/ohlednuti-za-prezidentskymi-volbami-zlom-nastal-roku-2008-1342081>, 16. 3. 2022).

Houda, Přemysl (2013). Přímá volba pootevřela dveře poloprezidentskému systému. *Česká pozice*. 16. 2. 2013

(https://ceskapozice.lidovky.cz/tema/prima-volba-pootevrela-dvere-poloprezidentskemu-systemu.A130212_232629_pozice_95770, 16. 4. 2022).

Hrabálek, Martin (2007). Prezident jako aktér zahraniční politiky. In: Kořan, Michal – Hrabálek, Martin. *Česká zahraniční politika: aktéři, struktura, proces* (Brno: Studie).

iRozhlas (2018). Se jmenováním některých ministrů měli problém Havel i Klaus. Nakonec ale ustoupili. 17. 6. 2018 (https://www.irozhlaz.cz/zpravy-domov/miroslav-poche-prezident-klaus-zeman-havel_1806171955_pj, 5. 11. 2021).

Jeřábková, Dominika (2021). Ústavní právník: Zeman nemůže ministra jen tak vetovat. *Novinky.cz*. 18. 11. 2021

(<https://www.novinky.cz/domaci/clanek/pravnik-zeman-nemuze-ministra-jen-tak-vetovat-40378387>, 4. 3. 2022).

Kořan, Michal (2008). *Česká zahraniční politika v roce 2007* (Praha: Ústav mezinárodních vztahů).

- Kořan, Michal (2009). *Česká zahraniční politika v roce 2008* (Praha: Ústav mezinárodních vztahů).
- Kořan, Michal (2012). *Česká zahraniční politika v roce 2011* (Praha: Ústav mezinárodních vztahů).
- Kořan, Michal (2013). *Česká zahraniční politika v roce 2012* (Praha: Ústav mezinárodních vztahů).
- Kořan, Michal (2015). *Česká zahraniční politika v roce 2014* (Praha: Ústav mezinárodních vztahů).
- Kottová, Anna (2021). Zeman řekl čtyři důvody, proč odmítá jmenovat Lipavského. Vadí mu vzdělání či postoj k Visegrádu. *iRozhlas* 10. 12. 2021 (https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/jan-lipavsky-milos-zeman-ministr-zahranici_2112101228_ako, 10. 4. 2022).
- Koudelka, Zdeněk (2018). *Prezident republiky*, 2. aktualizované a doplněné vydání (Praha: Leges).
- Koudelka, Zdeněk (2019). *Česká justice*. 16. 8. 2019 (<https://www.ceska-justice.cz/blog/prezident-nemusi-jmenovat-ministra>, 4. 3. 2022).
- Kudrna, Jan (2011). The Question Of Conduction Direct Election Of The President In The Czech Republic. In: *Jurisprudencija* 18 (4).
- Malenovský, Jiří (2009). Kulečník namísto štafetového běhu v ratifikačních řízeních o integračních smlouvách v ČR. *Právní rozhledy* 4/2009.
- Ministerstvo zahraničních věcí České republiky (nedatováno). *Procedura jmenování velvyslance* (https://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/organizacni_struktura/procedura_jmenovani_velvyslance.html, 14. 3. 2022).
- Mlsna, Petr – Kněžínek, Jan (2009). *Mezinárodní smlouvy v českém právu* (Praha: Linde).
- Novinky* (2017). Krym byl anektován, ale teď je ruský, hájí Hrad Zemanova slova. 11. 10. 2017 (<https://www.novinky.cz/domaci/clanek/krym-byl-anektovan-ale-ted-je-rusky-haji-hrad-zemanova-slova-40048233>, 8. 2. 2022).

Novinky.cz (2018). Zeman: Babiš mi navrhl Pocheho i Hamáčka, ať si vyberu. 28. 6. 2018 (<https://www.novinky.cz/domaci/clanek/zeman-babis-mi-navrhl-pocheho-i-hamacka-at-si-vyberu-42930>, 21. 3. 2022).

Ort, Alexandr (2009). *Česká zahraniční politika*, 2. upravené vydání (Plzeň: Aleš Čeněk).

Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR (2012). *Sněmovní tisk 415*. 6. volební období (<https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?ct=415&ct1=0&o=6>, 19. 3. 2022).

Radiožurnál (2013). Rusnokova vláda schválila jmenování Klausové a Remka velvyslanci. 13. 8. 2013 (<https://radiozurnal.rozhlas.cz/rusnokova-vlada-schvalila-jmenovani-klausove-a-remka-velvyslanci-6308616>, 7. 2. 2022).

Shabu, Martin (2013). Charge d'affaires? Děkuji, nechci. *Česká pozice* 12. 6. 2013 (https://ceskapozice.lidovky.cz/tema/charge-d-affaires-dekuji-nechci.A130611_090821_pozice_133448, 7. 2. 2022).

Šídlová, Tereza (2011). Novým velvyslancem na Ukrajině má být diplomat Počuch. *Aktuálně.cz* 18. 1. 2011 (<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/politika/novym-velvyslancem-na-ukrajine-ma-byt-diplomat-pocuch/r~i:article:688326>, 16. 4. 2022).

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., *Ústava České republiky*.

Ústavní zákon č. 52/2012 Sb., *Ústavní zákon, kterým se mění ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů*.

Vodička, Karel – Cabada, Ladislav (2011). *Politický systém České republiky: historie a současnost* (Praha: Portál).

Volby.cz (2018). *Volba prezidenta republiky konaná ve dnech 12.01. – 13.01.2018* (<https://www.volby.cz/pls/prez2018/pe2?xjazyk=CZ>, 15. 4. 2022).

Volby.cz (2021). *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 8.10. – 9.10.2021* (<https://www.volby.cz/pls/ps2021/ps?xjazyk=CZ>, 15. 4. 2022).

Weiss, Tomáš (2019). Zahraniční, bezpečnostní a obranná politika. In: Lorenz, Astrid – Formánková, Hana. *Politický systém Česka* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury).

Zákon č. 2/1969 Sb., *Zákon České národní rady o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky.*

7. Resumé

The bachelor thesis describes the powers of the president given by the constitution and the debate about them. The constitution defines the powers of the president and cabinet briefly, and therefore they can be explained in different ways. This is the reason for competence disputes between the president and the cabinet. There is no clear agreement between political scientists about it, their opinions are described in the thesis. There are two groups of opinions - pro-presidential and anti-presidential. The bachelor's thesis examines terms of office of Václav Klaus and Miloš Zeman because direct election of the president was introduced in the end of Václav Klaus presidency. The introduction of direct election of the president has complicated the interpretation of the constitution. Presidents use this situation to increase their own influence. According to most political scientists, the direct election of the president has added the legitimacy for president to increase his power although and it's not good for the political system. However, the president did not gain more power in reality. The power of president depends mostly on the current power of the cabinet and its majority in parliament.